

דף קיט.

לימא ר"מ היא דחייש למיעוטא, אפילו תימא

רבנן כי אזלי רבנן בתר רובא רובא דאיתיה קמן כגון תשע חנויות וכו'.

[א] נידון הגמ' אי ר"מ חייש למיעוטא ברובא דאיתא קמן.

- א. הגמ' מפרש למסקנא דפלוגתת ר"מ וחכמים הוא ברובא דליתא קמן כדאשכחן בקטן וקטנה דאין מייבמים לר"מ משום דחייש למיעוטא דסריסים והתם הוי רובא דליתא קמן.
- ב. בתוס' (ד"ה כגון ט' חנויות) מוכח דאדרבה ברובא דאיתא קמן (כגון ט' חנויות וסנהדרין) גם ר"מ אינו חושש למיעוטא, וכן כתבו מפורש לעיל (דף סז: ד"ה אין) דברובא דאיתא קמן ר"מ אינו חייש למיעוטא. וצ"ב מאי שנא מרובא דליתא קמן.
- ג. ויש בזה נ"מ גם לדידן, דהרי קי"ל דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר [כמו שכתבו הראשונים בע"ב], וי"א דה"מ ברובא דליתא קמן אבל ברובא דאיתא קמן לא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר, והיינו עפ"י חילוק הנ"ל.
- ד. ועפ"י כתב בשו"ת רע"א (קמא ס"י ק"ו) לפרש באופן נפלא דברי התרומת הדשן (סי' ש"ד) דהא דאין הולכים בממון אחר הרוב הוא רק ברובא דליתא קמן אבל ברובא דאיתא קמן הולכים אחר הרוב בממון, וביאר רע"א דהא דאין הולכין בממון אחר הרוב הוא משום סמוך מיעוטא לחזקת ממון [כדמשמע בתוס' ב"ק דף כז: ע"ש] וא"כ י"ל דרק ברובא דליתא קמן דשייך בו סמוך לא מהני רוב נגד חזקת ממון, אבל באיתא קמן דליכא סמוך שפיר אפשר להוציא ג"כ ע"י הרוב.
- ה. אולם עיקר דבר זה דברובא דאיתא קמן לא חיישינן למיעוטא צ"ב מהכ"ת לחלק בין מיני הרוב, ולמה ברובא דליתא קמן חוששין להמיעוט וברובא דאיתא קמן דאין חוששין להמיעוט, ובמנחת אברהם (בכורות דף כ:) הביא בזה ב' דרכים.
- ו. הר"ן בעבודה זרה (דף דף מ:) ביאר החילוק וז"ל וטעמא דמילתא שכיון שהוא רוב וידוע לפנינו הרי הוא חשוב לבטל את המיעוט ולעשותו כמי שאינו עכ"ל, ומבואר מדבריו דיש מעליותא לרובא דאיתא קמן כיון דהרוב לפנינו הוא חשוב לבטל את המיעוט ולכן ברוב כזה לא חייש ר"מ למיעוטא ולא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר.
- ז. אמנם המנחת אברהם (שם) העיר דמהר"ש והרא"ש בטהרות (פ"ה מ"ה) מבואר דגם ברובא דאיתא קמן אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה, ולדבריהם שוב צ"ב דעל כרחק לא ס"ל כהר"ן, דהא אמרי סמוך מיעוטא לחזקה גם באיתא קמן, וא"כ צריכין לפרש באופ"א מהכ"ת ברובא דאיתא קמן נימא דלא חיישינן למיעוטא [אע"ג דהמיעוטא איתא].
- ח. וכתב לפרש דמצינו ברע"א דרובא דליתא קמן הוא סברא דכך הוא הרוב בעולם, אבל רובא דאיתא קמן אינו סברא שפירש מהרוב יותר מהמיעוט אלא דכך אמרה תורה אחרי רבים להטות, וא"כ י"ל דרק ברובא דליתא קמן כיון דיש צד מיעוט חוששין לה, אבל ברובא דאיתא קמן דהוא גזה"כ בעלמא של הנהגה אז ל"ש ענינא דליחוש להמיעוט [והרי הוא כמו חזקה דנקטו המרדכי בחולין דגם ר"מ בה דלא חיישינן למיעוטא, והטעם משום דבחזקה כיון דאמרה תורה לסמוך על זה לא שייך להחמיר] וה"ה לגבי רוב.

[ב] ר"מ חידש ב' דברים בהל' רוב, א' דחיישינן למיעוטא, ב' דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה, האם שייכי להדדי. מאמר יבמין.

- א. הנה מצינו בהמשך הסוגיא ב' חידושים של ר"מ, א' דחייש למיעוטא ולכן אינו סומך על רוב, ב' דס"ל דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה ומהני החזקה לגרע הרוב [וכמפורש בקידושין דף פ, ורש"י ותוס' גם הסוגיא כאן אתי רק לר"מ].
- ב. ונחלקו בעלי התוס' בהא דר"מ חייש למיעוטא אי הוא מה"ת או מדרבנן, דתוס' בחולין (דף פו: ד"ה סמוך) נקטו [בתי הראשון] דר"מ חייש למיעוטא מן התורה ואינו סומך על רוב, אולם אח"כ הביאו שם מתוס' לעיל (דף יב.) שחילקו בין הנושאים דר"מ חייש למיעוטא רק מדרבנן, אבל הא דס"ל דאמרינן 'סמוך מיעוטא לחזקה' זהו מה"ת, וכ"כ בבכורות.
- ג. וקשה על תוס' הנ"ל שחילקו בין מיעוט לבד ומיעוט בהדי חזקה, הא נמצא דר"מ חלק בשני דברים נפרדים לגמרי, א' דבלי חזקה חוששין למיעוטא מדרבנן [אבל מה"ת מהני הרוב], ב' ועוד דכשיש חזקה אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה גם מה"ת, והרי מפורש ברש"י בקידושין דכיון דר"מ חייש למיעוטא לכן ס"ל דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה.
- ד. וביאר בקובץ הערות (סי' ס"ו סק"ו) ובשערי חיים (כתובות ס"י מ"ה) דמהא דר"מ חייש למיעוטא מדרבנן מוכח דגם מדאורייתא אין מיעוטא כ"מאן דליתא, ולכן אף מדאורייתא דאזלינן בתר רובא אע"ג דמיעוטא כמאן דאיתא, מ"מ חכמים החמירו לחוש להמיעוט כיון דגם מדאורייתא מיעוטא כמאן דאיתא, ומזה הטעם ס"ל סמוך מיעוטא לחזקה.

ק"ט: רישא חזקה ליבום ורובא לשוק וכו' ואייתי מיעוטא דמפילות סמוך לחזקה והו'ל פלגא ופלגא.. סיפא חזקה לשוק ורובא לשוק וכו'.

ג] נחלקו הראשונים בהך מסקנא דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה האם זה רק לר"מ או גם רבנן מודו דאמרינן סמוך.

- א. רבא מפרש מתני', רישא שיש חזקה עם המיעוט נגד הרוב הוי כפלגא ופלגא, אבל סיפא דיש חזקה לשוק ורוב לשוק אז הוי בן זכר מיעוטא דמיעוטא דגם לר"מ לא חייש ומותרת. ובכוונת רבא נחלקו הראשונים:
- ב. דרשי' ותוסי' מפרשים דרבא מפרש כתחילת הסוגיא דרישא דמתני' אתי דוקא כר"מ ולא כחכמים דאזלי בתר רובא, ועיקר התי' דרבא הוא בסיפא דמודה ר"מ דלא חיישינן למיעוטא דהוי מיעוטא דמיעוטא כיון שהחזקה מסייע להרוב.
- ג. אמנם הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בשם רב האי גאון כתבו דרבא בא לומר שני נקודות: א] דרישא אתיא אפילו כחכמים דר"מ, משום דכיון דיש חזקה נגד הרוב אף חכמים מודים דלא אזלינן בתר רובא משום 'סמוך מיעוטא לחזקה והוי פלגא ופלגא', ב] ועוד מוסיף רבא דסיפא אתי אפילו לר"מ דעיי' החזקה מסייע לרוב הוי מיעוטא דמיעוטא.
- ד. וכתבו הראשונים דכן מוכרח בהרי"ף והרמב"ם דפסקו דלא חיישינן למיעוטא [וקטן וקטנה מייבמים דלא כר"מ], ואעפ"כ פסקו דינא דמתני' דאשה שהלכה בעלה וצרתה למדנה"י דלא תנשא ולא תתייבם ומוכח דהך תי' דרבא קאי גם לרבנן.
- ה. וכן מוכח בשו"ע (אה"ע סי' קנ"ו) דנפסק דינא דמתני' דלא תנשא ולא תתייבם וכתב הבי"ש (סק"י"ח) שפי' כהנ"ל.
- ו. ומהנ"ל יוצא מחלוקת ראשונים גדולה מאד הנוגע לכמה סוגיות הש"ס, לרבנן דלא חיישי למיעוטא האם מודו דכשיש חזקה עם המיעוט דנימא סמוך מיעוטא לחזקה, דלרשי' ותוסי' והרא"ש לדין דקיי"ל כחכמים לא אמרינן סמוך [וברישא דמתני' לדין האשה מותרת לשוק דרובא וחזקה רובא עדיף], אמנם להרבה ראשונים גם לדין אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה דהוי כפלגא ופלגא ולא אזלינן בתר רוב. אולם כפשוטו גם להנך ראשונים אין זה אלא מדרבנן.
- ז. וכן מצינו שיטת ר"ת בבכורות (דף כ:.) דהוכיח מהסוגיא דקיי"ל דחלב אינו פוטר מבכורה [והיינו דהלוקח בהמה מן העכו"ם ואינו יודע אם כבר הולידה או לא, אז כשתלד ולד הראשון הרי הולד ספק בכור, אולם אם הבהמה חולבת אז עפ"י רוב כבר הולידה דרוב בהמות אינן חולבות אלא א"כ ילדו] ומהא דקיי"ל דחלב אינו פוטר מוכח דגם לדין אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה.
- ח. וכן נפסק ברמ"א (יו"ד סי' שט"ז סעיף ג') דחלב אינו פוטר, וצ"ע הגר"א לר"ת בבכורות, ולהרמב"ן והרשב"א ונמוק"י כאן ביבמות דקיי"ל דינא דסמוך מיעוטא לחזקה [אולם משמע מהגר"א וכן מפורש בבית הלוי (ח"ב סי' כ"ג) דחלוקין דברי ר"ת והראשונים דסוגיין, דר"ת חשש לשיטת ר"מ כשיש סמוך מיעוטא לחזקה, אבל הראשונים כאן ביבמות חידשו דגם רבנן מודו דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה, ועיי' במנח"א בבכורות דף כ: שהאריך בנקודה זו].

ד] הערות וביאורים בדין סמוך מיעוטא לחזקה.

- א. הראשונים הקשו על עצמן מסוגיא מפורשת בקידושין (דף פ.) בתינוק הנמצא בצד העיסה ויש ספק אם נטמא העיסה ע"י התינוק, דיש רוב תינוקות מטפחין באשפה ונטמאו, אולם עם המיעוט דאין מטפחין יש חזקת טהרה, ור"מ טיהר ע"י סמוך מיעוטא לחזקה וחכמים מטמאין, ומוכח דס"ל לחכמים דלעולם אזלינן בתר רוב גם נגד החזקה.
- ב. ותי' הרשב"א דרק כאן דבתוך הרוב דמתעברות וילדות יש מיעוט דמפילות הרי המיעוט הוא בתוך הרוב ומגרעו, ולכן לא הוזכר מיעוט דאין מתעברות] אבל כשהמיעוט עומד מצד אחר ולא בתוך הרוב אז לא יאמרו רבנן סמוך מיעוטא לחזקה.
- ג. בשו"ת רעק"א (תנינא סי' ק"ג) הקשה דאי גם לחכמים אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה, א"כ איך קטן וקטנה מייבמים הא יש חזקת אשת אח בהדי מיעוטא דסריס ואיילוניית, והזכיר דלהרשב"א דצריך שהמיעוט יגרע עצם הרוב לא קשה.
- ד. בפנ"י (כתובות דף ט.) הקשה איך נקטו כמעט כל הפוסקים דמהני ספק ספיקא נגד חזקת איסור, הא כתב הרשב"א דהיתירא דס"ס הוא מדין רוב, והרי קיי"ל כאן דכשיש חזקה בהדי המיעוט אמרינן סמוך ולא אזלינן בתר רוב וא"כ איך מהני הס"ס שהוא כרוב, ועיי' בשמעתתא (ש"א פ"ב) שתי' ג"כ עפ"י הרשב"א בסוגיין דצריך שהמיעוט יגרע הרוב.
- ט. **ביאור:** בספר אחוה דעי להג"ר אליהו לוי שליט"א העיר על לשון הגמ' דעיי' החזקה 'הוי פלגא ופלגא' דלכאורה ר"ל דא"א לילך בתר רוב מחמת החזקה ולא בתר חזקה מחמת הרוב ונשאר ספק אבל אינו 'פלגא ופלגא' בעצם.
- י. ותי' דיסוד סברת דין רוב הוא כסברת דין חזקה, דכמו דחזקה מועלת שאין לחדש צד ספק כנגד מה שהיה מוחזק לנו עד עכשיו, כך היא רוב שע"י הרוב נעשה אותו צד הצד הפשוט שכך היה המעשה וצד המיעוט הוא הצד המחודש, ולכן כמו בחזקה שלא אזלינן בתר צד המחודש ה"ה ברוב, ונמצא דעיי' החזקה דיינינן שהצד שכנגד החזקה שהוא צד הרוב הוא צד המחודש, ועיי' הרוב דיינינן שהצד החזקה הוא המחודש וממילא הוי הצדדים שקולים וכפלגא ופלגא.